Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҺА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныһы 15 нүүмүрүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҒЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҒЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 99 (6079) | 1984 сыл. Атырдьах ыйын 18 күнэ СУБУОТА | Сыаната 2 харчы.

От, бурдук хомуурдарын саамай былдьаһыктаах күннэрэ үүннүлэр.

ҮЛЭНИ ТАБА ДЬҮӨРЭЛЭЭН ҮРДУК ОҢОРУМТУОНУ СИТИҺИЭҐИН!

СҮРҮН КҮҮҺҮ—КӨЛӨНӨН-ИЛИИНЭН ОТТООҺУҥҥА

Оройуонча сүөһү аһылыатын соҕотуоҥкалааһын тэлмэн турсаҕэр иннитэн аналлаах комсомольскай-ыччат звенобут «Саҥа олох» хаһыат тэрийбит Тегүрүк остуолуттар кыттан туран соҕотуоҥкалааһыны ыытас кэмҥэ үрдүк тэтимнэхтик ыытан сезоннаабы сорудаҕы болдьоҕун иннинэ толорорго бэлэмнэстэрбитин ыытыбыта. Күн-дьыл туран биэрэн, үс тэрээһиннэн туспаран ударнай ыйга ордук күүһүнэнэ-эхтик үлэлээн атырдьах ыйын 17 күнүнэҕи турбутунан 828 тонна оту ааттаан совхоз иккиэн нэдиэлэҕэ 3086 тонна оту кэбиһэн туспаах сорудаҕын 109,9 бырыһыан толордо. Хаһаайыстыба отделениелара, Чакыртан уратылар, хаалылаах суох үлэлэтилэр. Эрдэттэн графикка биҥэтик киирбит «Мыҥдаҕаайы» совхоз сезоннаабы сорудаҕын толоруурга дьулуура улаатта. Ударнай нэдиэлэлэр түмүктэриэн Болутуртан Г. К. Гермогенов уонна Соловьентан М. Д. Николаев кэлим механизацыялаах звенолара туһаннаабыттан 821,5—908 тонна оту кэбиһэн оройуонҥа баскыһан сыллааҕы сорудахтарын куоһарары ситистилэр, итиэннэ хаалбыт кэмҥэ эбии саҥа эбээһээтэлистибэ ылынан ходуһаҕа салгыы оттуулар. Эмиэ Субуруускай аатынан совхозтан Г. Н. Картузов уонна П. И. Соловьев кэлим механизацыялаах звенолара 503—549 тонна, А. Н. Аржаков механизированнай ангардаах звеноҕа 267 тонна, В. П. Седалищев II уонна «Мыҥдаҕаайы» совхозтан Д. Д. Петров кэлиэн-илиинэн оттуур звенолара 350—329 тонна, «Чурапчы» совхозтан Л. Д. Попов, И. Д. Трофимов иннинэн үлэлиир звенолара 130—98 тонна оту баллаах быйылгы дьылҕа биланнаах оту ылар кыахтар баалларын дьыалаҕа көрдөрүүлэр.

Ол эрээри үлэ тэрэҕиннэ эриэ-дэхси буолбата. Кара Маркс аатынан совхоз ударнай нэдиэлэлэрэ баара-суоҕа 1940 тонна оту, 770 тонна силэҺи соҕотуоҥкалаан сорудахтары туһаннаабыттан 70,5—53,8 бырыһыан эрэ толортоото. Ордук дьиксиннэриллээх хамсаһын совхоз бары отделениеларыгар таһаарылыбатаҕа буолар.

«Чурапчы» совхоз 1968 тоннаны кэбиһэн сорудаҕын 4 бырыһыанынан толорбокко хаалла. Ол эрээри маннык Сыланг отделениета таһаарылаахтык үлэлээбитин бэлэтэлэр тоҕоостоох. Оттон графикка киирбит уонна оройуонҥа ыытарылаах Субуруускай аатынан совхоз коллектива ылыллыбыт тэтимин кэнники күннэргэ чигэстэтэ. Ударнай нэдиэлэлэр сорудахтарын тохто. Ол сүрүн бириҥиэтинэн, кэстэҕэ бэйааралларыгын, ходуһалар кыараабыттара, звенолар саҥа сиргэ көһүүлэрэ, итиэннэ улахан күүс кэбиһиҥэ тардыллыбыта буолбут. Оттон ис дьиҥэ үрдүк эбээһээтэлистибэлээх бу хаһаайыстыбаҕа уокуйуу таһаарыллыбыт. Ол кистэл буолбатах. Ударнай иккиэн нэдиэлэҕэ баара эрэ 1221,4 тонна от кэбиһиллиэ, 470 тонна силэс үгулуна. Бу оройуонҥа тиһэх көрдөрүү. Итиэ, буолан баран мунутаан үлэлиир былдьаһыктаах күннэргэ.

ОАПХ совета маннан хаалбыт кэмҥэ ударнай нэдиэлэлэргэ ылыллыбыт үрдүк тэтимин оннунан хаалларарга көмө дьаһаллары бэлэтээтэ. Туох ханнык иннинэ, үүс звенолар маршруттаах сирдэрэ бүппүтүнэн үлэ хайысхатын уларытарга сүбэлэннэ. Сүрүн күүс колоненн-илиинэн оттоһуҥҥа туруорулуох таабыттан звенолары саҥаттан сүүмэрдээһин, кэлим механизацыялаах уонна механизированнай ангардаах звенолар техникаларын ыспакка, итиэ тэриллэр звенолларга аттараа туруоруу тэриллиэхтээх.

Быһата, сирийэн, былаанаан көрдөххө техника киирбэтэх, оттоммокко хаалбыт үрүйэ-хэрыйа сирдэр, уулара түсаут алаастар суох буолбатахтар. Оттон совхоздар дириҥиилэрэ партхомнара уонна сельскэй Советтар исполкомнара сезон хаалбыт кэмҥэр ходуһаҕа дьон уонна техника ахсаанын арыйаннаккаоону тэҥэ общественнай, мсой отчуттары осса киэҥник тардан бары күүһү быланнаах оту ылларга туһаайыллара ирдэнэр.

УДАРНАЙ ҮЛЭ РАПОРДАРА

КИРБИИТТЭН КИРБИИГЭ

Бэйиэ кэлим механизацыялаах комсомольскай-ыччат звенобут «Саҥа олох» хаһыат тэрийбит Тегүрүк остуолуттар кыттан туран оту соҕотуоҥкалааһыны ыытас кэмҥэ үрдүк тэтимнэхтик ыытан сезоннаабы сорудаҕы болдьоҕун иннинэ толорорго бэлэмнэстэрбитин ыытыбыта. Күн-дьыл туран биэрэн, үс тэрээһиннэн туспаран ударнай ыйга ордук күүһүнэнэ-эхтик үлэлээн атырдьах ыйын 17 күнүнэҕи турбутунан 828 тонна оту соҕотуоҥкалаан сезоннаабы былааммытын уонна эбээһээтэлистибэбитин толорбуппут туһунан ЫБСЛКС райкомуҥар рапордаатыбыт. Бу күннэргэ оттуур маршруттаах сирбит бүттэ. Ол да буоллар сүөһү аһылыгын соҕотуоҥкалааһыны салгыы ыытарга быһаарынан 90 тонна соломону кэбиһэргэ эбии эбээһээтэлистибэни ылынан үлэлээн эрэбит.

Г. ГЕРМОГЕНОВ,
звеньевой.

Болугур.

СОРУК ТОЛОРУЛУННА

Суоҕу тутар-өрвиҥнүүр участак коллектива административнай органнар сайыннэрии ыарыыларын ааҕыллаан эйдээн, шефтээх «Чурапчы» совхоз Арыылаахтаах отделениетыгар Баайаҕа үрдүөр тахсан оттоото. Коллектив 10 ыйдаах Е. Н. Протасов солбуйар звенота от ыйын 23 күнүттэн үлэни саҕалаан бу күннэргэ 40 тонна бастыҥ хаачыстыбалаах оту кэбиһэн, күрүөлээн отделениеҕа туттарда. Итиэнэ сүөһү аһылыгын соҕотуоҥкалааһынҕа бэриллибит сезоннаабы сорук толорулунна.

В. ЕВГРАФОВ,
участак начальника.

Үөрэнээччилэр совхозка

АРЫЫЛААХ. Маннык хаһыат сылын тэриллэр үлэ уонна сынньалаҥ лаагыра оттоһунуттан ндэтийбитэ иккис сайына. Быйыл Е. И. Барашков начальниктаах уонна Р. В. Каженкин наставниктаах бу 25 үөрэнээччилээх лаагыр ордук таһаарылаахтык үлэлээтэ. Ол курдук, графикка биҥэтик киирбит лаагыр бу ыйы 13 күнүнэҕи турбутунан барыта 110 тонна оту кэбиһэн сезоннаабы сорудаҕын 10 тоннанан куоһарары хаачыйда. Оҕолор ситиһиллибит тэтимин оннунан хаалларан туран совхозтарыгар маннан хаалбыт кэмҥэ эбии 15 тонна оту соҕотуоҥкалаан туттарарга соруктанан ходуһаҕа өссө хоннохтоохтук оттуулларга.

И. КАРДАШЕВСКАЙ.

Былааннарын куоһардылар

Амма орто оскуолатын иннэн үлэлиир Дмитрий Михайлович Сидоров сылайаччылаах үлэ уонна сынньалаҥ лаагырыгар быйыл 36 үөрэнээччи туһалаахтык сынньанар.

Оҕолор Бэс Күбэйи диэн сиргэ базаланан от хомуурдуур үлэлиллэр. Атырдьах ыйын 13 күнүнэҕи түмүгүнэн коллектив 194 тоннаны кэбиһэн сезоннаабы сорудаҕын 44 тоннанан аһары толордо.

Е. ПЕТУХОВ.

Бахсы Толоонуттар

Оной—маннан түөлбэлэрдээх, эмиэ да хойутас уу оттордоох, олор быыстарыгар, көннөрү соҕус үүнүүлээх үрдэллэрдээх от үрэх ортотугар аастыйбыт батахтаах оборуньор от охсон эрчимнээхтик хамсанар. Хотуура күн уотугар кылбэгнин соннуур өтөр—өтөр сытыыланан аҕаанын «тинр—таар» соттумахтыыр. Бу сэтэҥ уон сыл хаарын лаппа аспыт Пестряков Иван Дмитриевич Бахсы отделениятын Толоон бириґэдэтин бинр ытык кырдьаҕаһа, хампа ньуолур күөхтээх самаан сайын уйгу дуолуттан төбө кыайарыгын ылсыһан хаалаары үлэлии—хамсыы турар. Кини аспыт сайын 60 центнер оту чөмчөтөн совхоһуҥар туттарбыта, быйыл да бу тэтимин ыытыбакка өссө кимнит кэриҥ диэн ыра саааларааах, онтун туоһута билиҥнитэ—60 центнер оту кэбистэ. Эбээһээтэлистибэтэ—90 центнер.

С. НИКИТИН.

КУОТАЛАҺЫЫ КЫАЙЫЫЛААХТАРА

ССКП Киин Комитета ССРС Министрдэрин Совета, ПСБСКС уонна ЫБСЛКС Киин Комитета 1983—1984 сыл кыстыгын ситиһиилээхтик атаарыыга уонна сүөһүттэн ылыллар бородууксуйаны элбэтиннэрии уонна атыылаһыны үрдэтии иннин тэнитиллибит Бүтүн Союзтаабы социалистическай куоталаһыы түмүгүн таһаардылар. Бу боппуруос сүннүүнэн ыаныыллыбыт ууруахха үүгүс колхозтар уонна совхозтар, агропромышленнай комплекс хаһаайыстыбалар иккиэн ардыларынаабы уонна атын предприятиелара партия XXVI съезһин, ССКП КК мам ыйынаабы (1982 с) уонна оттон кэлиэхтэ. Пленумнарын ууруахтарын олоххо киллэрсэн сүөһүттэн ылыллар бородууксуйаны үрдэтэрэ, сүөһүнү сүүгэ суох ыстыыны хаччыйдылар, бу салааҕа ситиһиллибит үчүгэй хамсаһыннары бөҕөргөттүлэр, ССРС Аска-үөлгэ программатын олоххо киллэриҥэ биллэр кылаатын киллэрбиттэрэ бэлиэ тэннэ.

Дойду үрдүнэн ыллахха ааспыт сүөһү кыстыгын кэмиҥэр эти, үүтү, сүөһүттэн ылыллар оттон да атын бородууксуйалары оҥоруу уонна государствоҕа атыылаһын былааннара аҕаары толорулуннулар.

Бүтүн Союзтаабы социалистическай куоталаһыы кыайыылаахтарыгар аатаныылар уонна ССКП КК, ССРС Министрдэрин Совета, ПСБСКС уонна ЫБСЛКС КК Бочуотунай грамоталарынан наҕараадаланнылар: Украинскай ССР, Белорусскай ССР, Азербайджанскай ССР, Литовскай ССР, Киргизскай ССР; 35 автономнай республикалар, кыраайдар уонна уобаластар; 200 тыа скрин оройуоннара; 1000 колхозтар, совхозтар, хаһаайыстыбалар иккиэрдыларыгаабы уонна атын предприятиелар уонна тэриллэр коллективтара.

Сүөһү кыстыгын ситиһиилээхтик атаарар, сүөһүттэн ылыллар бородууксуйаны оҥоруону уонна атыылаһыны улаатыннарар иннин Бүтүн Союзтаабы социалистическай куоталаһыыны 1984—1985 сыллардаах сүөһү кыстыгар саҕаан ыытар ааҕыллааҕа бэлиэтэннэ. Куоталаһыы түмүктэриҥ 1984 сыл бастакы кварталыгаабы уонна 1985 сыл, сыл аҥарыгаабы көрдөрүүлэриэн таһаарарга:

ССКП КК, ССРС Министрдэрин Совета, ПСБСКС уонна ЫБСЛКС КК тыа хаһаайыстыбатын, агропромышленнай комплекс үлэһиттэриэн—Бүтүн Союзтаабы куоталаһыы кыайыылаахтарын уонна кини бары кыттыылаахтарын итиитик эҕэрдэлиллэр уонна киниэ сүөһүттэн ылыллар бородууксуйаны элбэтиннэрэр, хаһаайыстыбатын үрдэтэр, ССРС Аска-үөлгэ программатын олоххо киллэрэр, XI пятилетка сорудахтарын толорор иннин социалистическай куоталаһыыны кэҥэтии тэнитиэхтэрэ, ССКП XXVII съезһин достойнайдык көрсүүгэ бэйэлэрин биллэр кылааттарын киллэриэхтэрэ диэн биҥэтик эрэнэллэр.

(ССТА).

«Прогресс-23» тиксиһиннэрилиннэ

1984 сыл атырдьах ыйын 16 күнүгэр «Прогресс-23» таһаҕас хараабыла салалар орбиталыай «Салют-7»-«Союз Т-11» комплексы кытта автоматическайдык тиксиһиннэрилиннэ.

«Прогресс-23» хараабыл орбитаҕа станция холбоһукпаах хамсатар установкатыгар оттуу, оборудованнаны, аппаратураны, научнай чинчийиилэри ыытыыны уонна экипаж үлэлиир дьоҕурун хаччыйарга аналлаах матырыйаалларын уонна почтаны тиэрдэ.

(ССТА).

Отчут! Күннээҕи девизпит: былааны толорбокко эрэ ходуһаттан тахсыма!

Общественнай сүөһүгэ—дэлэй аһылыгы!

СҮӨҺҮГЭ КИМ ТӨҺӨ АҺЫЛЫГЫ БЭЛЭМНЭЭТЭ

(атырдьах ыйын 17 күнүнэҕи турбутунан)

Совхозтар, отделениелар	Үлэһит ахсаана	Охсуу (гектар)	Кэбиһии (тонна)	Силэс (тонна)	От мээнкэтэ (тонна)
КАРЛ МАРКС	731	13567	5226,8	1880	
Одьулуун	285	4890	1657,3	670	
Мугудай	248	5036	2108,5	1200	
Бахсы	198	3641	1461	10	
СУБУРУУСКАЙ	232	6820	3384,4	570	
Хатылы	122	2450	1414,4	250	
Болтого	110	3370	1970	320	
ЭРИЛИК ЭРИСТИИН	672	9529	5636	1050	90
Хоптоҕо	274	2550	1630	700	90
Хадаар	137	2690	1597	350	—
Хайахсыт	133	2135	1324	—	—
Чакыр	128	2154	1085	—	—
«ЧУРАПЧЫ»	576	7680	4620	1800	—
Сылаҥ	317	3987	2320	600	—
Киэҥкиэ	150	1848	1300	600	—
Арылаах	109	1845	1000	600	—
«МЫҤДАҐААЙЫ»	381	7230	5449	2350	—
Болугур	265	4530	3251	2200	—
Соловьев	116	2700	2243	150	—
ОРОЙУОН ҮРДҮНЭН:	2592	43826	24361	7650	90
1983 с.	2258	38818	23890	3621	302

ТЫА ХАҺААНЫКТЫБАТЫН ҮПРАВЛЕНИЕТА.

Учууталлар атырдьах ыйынаабы сүбэ мунньахтарын көрсө

ӨБҮГЭЛЭРБИТ ОМООХ СУОЛЛАРЫНАН

Быйыл оскуолатааҕы археологическай экспедиция «Искатель-84» этэрээтэ наука доктора Юрий Алексеевич Мочанов салайар Ленатааҕы археологическай экспедициятын саастабыгар кинрэн Орджоникидзевскай оройуон Дириҥ Үрэх диэн сиригэр баар палеолитическай стоянкаҕа археологическай хаһыылары ыытыыга үлэлээтэ.

Оҕолор заспыт сайыл эмиэ археологическай хаһыларга сылдьыбыттара, онон кыра да буоллар эмиттаахтар.

Дириҥ Үрэх палеолитическай стоянката бөдөҥ ученайдар болҕомтолоруун тардар. Кини кистэлэҥнэрин арыйыы Саха сиригэр кэҥи 40 тыс. сыл анараа өттүгэр үөскээбит диэн билиҥни баар сабаҕалааһыны уларытыан сөп. Стоянкаттан булуллубут кыһаны көмүүлэри, дьоннор тутта сылдьыбыт тэриллэрин ыытыыларга олоҕуран Ю. А. Мочанов Саха сиригэр кэҥи «осе» 1000000 сыл анараа өттүгэр баар этэ диэн сабаҕалааһыны оҥорор. Бэйэтин сабаҕалааһыннарын ученай дойду бөдөҥ ученайдарыгар, геологтарыгар, онуоҕунан норуоттар икки ардыларынааҕы XXVII геологическай конгресс кыттыылаахтарыгар биллиннэрдэ.

1982 сыллааахха маннан элбэх киһи биргэ көмүллүбүтүн булуохтан ыла Дириҥ Үрэх аата уостан түспэт буолбута. Аан бастаан Саха сирин геологтара О. В. Гриненко уонна В. А. Камалетдинов уонна С. Ю. Королев геологическай шурф хаһа сылдьан оҕо төбөтүн ураҕуобун булан археологтарга көрдөрбүттэрэ. Ленатааҕы археологическай экспедиция миэстэтигэр тиийэн ыкса үөҥүнтэҥнэгэ диэри үлэлээбитэ. Эрэй да таах хаалбатаҕа—элбэх киһилээх көмүү көстүбүтэ. Үс көмүү эр дьоннор, 2 көмүү оҕолор гиэнэрэ. Дьахталлар көмүлүүлэрэ күн бүгүнүгэр диэри көстө илик. Тутта сылдьыбыт сэптэриэн-сэбиргэллэриэн таас үйэ дьоно буоллаллара быһаарыллыбыта. Бийиги этэрээппит былырыын кэлин көстүбүт көмүүнү булууга үлэлэспитэ.

Быйыл «Искатель—84» этэрээт археологическай хаһыларга от ыйын 2 күнүттэн атырдьах ыйын 2 күнүгэр диэри үлэлээтэ. Бу кэмнэ оҕолор Москва государственнай университет профессора Николай Никитич Разумовскайы кытта көрүстүлэр. Кини олоҕук Саха сирин ирбэт тоҥун үөрэтиигэ анаабыт бөдөҥ ученай. Профессор бийиги оҕолорбутун кытта истигиик кэпсэтэ, Москва университетыгар үөрэнэ тиийэллэригэр ыҥырда. Оҕолор киниэхэ концерт көрдөрдүлэр, төрөөбүт сирдэрин тупунан кинигэни бэлэхтээтилэр.

Саха эдэр археологтарын Виктор Михайлович Михалеву уонна Степан Ильич Эверстову кытта көрсүһүүттэн эмиэ элбэҕи биллилэр. Оҕолор өбүгэлэрин туһунан олус интэриэһиргээн ыйыталастылар, специалистар кэпсээннэрин кэрэхсээн иҥиттилэр. Виктор Михайлович саалаттатыран балачча киэҥ сири хаһан таас үйэ дьоно тутта сэптэрин-сэбиргэллэрин оҥостор, уһанар сирдэрин, чөпердары, таас сүгэни, скребловы (маҥы көрдөргө аналлаах тэрил) буллулар.

Атырдьах ыйын 1 күнүгэр стоянкаҕа норуоттар икки ардыларынааҕы XXVII геологическай конгресс кыттыылаахтара кэлэ сырыттылар. Кинилэр ортолоругар АХШ-тан сэттэ, Японнаттан, Италияттан, Голландияттан биирдии уонна Франциянтан икки ученай баар. Кинилэр манна ыытыллар үлэлэри көрдүлэр, пресс-конференция ыыттылар. Конгресс кыттыылаахтара кэлэ сылдьыларын Илин Сибиирдээҕи кинохроника кинооператора Н. Е. Саввинов киниэҕэ уһулла, кинилэри кытта биһиги оҕолорбут эмиэ уһулуннулар.

Төннөн иҥэн П. А. Ойуунускай литературнай музейын көрдүлэр, космофизика уонна аэрономика институтугар сылдьан биир дойдулааахыт Ленинскэй бириэмийэ лауреата Д. Д. Красильниковы кытта көрүстүлэр. Дмитрий Данилович оскуолаҕа анаан бэйэтин научнай үлэтин туһунан кинигэни бэлэхтээтэ.

«Искатель—84» эйгэлэ бу үлэтин эмиэ салгыаҕа. Эдэр археологтары Амма, Алексеевскай, Булун, Алдан, Халыма өрөйуоннара күүтэллэр. Оттон быйыл саҥа үөрэх дьылыгар кинилэр Дириҥ Үрэхтээҕи үлэлэрин чөмөтөн экспозиция оҥорон оскуола музейыгар туттарыахтара.

І. МАКАРОВ,
«Искатель-84» экспедиция салайаччыта.
Мугудай.

„Мзиури“ күннээх суоллара

Быйыл бэс ыйын 1 күнүгэр, Варшаваҕа композитор Оскар Фельцман Б. Дзнеладзе аатынан Тбилиссиэтээҕи пионердар уонна үөрэнээччилэр Дыбарыастарын иҥнэн тэриллибит киэҥник биллэр «Мзиури» вокальнай-инструментальнай ансамбля аналан суруйбут «Любите мир» диэн ырыата дуораһыйбыта.

Польша Народнай Республикатыгар ыытыллыбыт оҕо бырааһынныыгар Грузия кыракый кыргыттара бэйэлэрин күн уотунан толору ырыаларын уонна ритмнэрин ылдьэ тиийбиттэрэ. Дэлэҕэ даҕаны «Мзиури» грузин омук тылыттан тылбаастаатахха «Күннээх» диэн дуо?

Снимокка: ансамбль урукку кыттаччыта, билигин биллилээх эстрадная ырыаһыт Тамрико Гвердцители ансамбль кыргыттарын кытта.

С. Здишерашвили фотота. (ССТА фотохрониката).

КОРКИН ОСКУОЛАТА

Уон биэс сыллааҕыта оҕо спортивнай оскуолатыгар советскай спорт биллилээх специалиста С. А. Преображенскай «Чураччы тустууга оскуолата—советскай тустуу сарсыҥнаата»,—диэн үрдүк сыанабылы биэрэн турар.

Көҥүл тустуу сайдыыта оройуонтан спорт атын көрүҥнэрэ сайдыларыгар үтүө сабыдыалааҕа. Ыччат былааннаах уонна дьулуурдаах эрчиллиҥ эрэ үрдүк спортивнай ситиһиилэрэ аҕаларын итэҕэйбитэ.

1964 сыл. Физическэй культура туйгуна, Саха АССР бастакы үтүөлээх тренерэ коммунист Д. П. Коркин ыытыллаччылэрин спортивнай маастарыстыбаларын үрдэтэр, өссө үтүө ыччат спордуоннаҥ дьарыкталарын ситиһэр туһугунан бөҕө материальнай базалаах оҕо спортивнай оскуолатын аһар туһунан бобуруоһу дьаныһан туран туруорсубута.

Тренер кэскиллээх бобуруоһу туруорсуутун оройуон салаатата ойоон Чураччы орто оскуолатын базатыгар оҕо спортивнай оскуолата эйгэлэммэтэ.

Үөрэнээччилэр бэйэлэрин күүстэриэн үс киэҥ саалаах спорзалы туппуттара. Саала үөрүүлээхтик аһыллар күнүгэр учуутал И. Г. Кычкин бэйэтэ уруһуйдаан нуучча улуу бухатыыра Иван Поддубнай саныгар аалай лиэнтэни кэтэн турар мэтириэтин салаа саамай көстүүлээх эркинигэр ыйаабыта. Ол тренердэр, учууталлар иннинэ ситиһиилэргэ дьулуурдарын, баҕа санааларын символическай көстүүтэ этэ. Ол үтүө баҕа санаа туолбута.

Оскуола бастыҥ үөрэнээччилэрэ Станислав Романов уонна Николай Барашков бастакынан Россия көбүөрүгэр суолу аспыттара: «Урожай» ДСО Кини Советтан күрэхтэһиитигэр Николай бастаабыта, Станислав иккис буолбута. Николай Сивцев саха уолаттарыттан бастакынан уолаттарга Россия чемпионун аатын ылбыта. 1965 сыллаахха оскуола ыытыллаччыта Вячеслав Карпов уолаттарга Советскай Союз оттон Алексей Ермолаев эдэрдэргэ дойду чемпионнарынан буолбуттара, А. Ермолаев 1966 сыллаахха Будапешт куубакка ыытыллыбыт норуоттар икки ардыларынааҕы турнаргга бастаан саха бөҕөстөрө лаан дойду түһүлгэтигэр тахсар суолларын аспыта.

1967 сыл. Прокопий Шестаков, Петр Платонов, Николай Захаров, Афанасий Матвеев, Гаврил Дмитриев —ССРС уолаттарга чемпионнара. Николай Захаров Варшаваҕа ыытыллыбыт «Олимпийскай эрэллэрэ» турнир кыайыылаабыта. Владимир Андросов РСФСР—Куба—Саха сирэ матчевай көрсүһүү чемпиона. Дойду бөдөҥ специалистара бу кэмнэ: «Саха тустууктарын айылҕа биэрбит даанайдарын кытта күүс, туруур уонна үчүгэй тактическай, техническэй бэлэмнэрэ, тургэн хамсаныы быстаахтык дьүөрэлэһиилэрэ ордук ураты онгортуур. Кинилэр билэн-көрөн, олус кохтоохтук, авторитеттартан толлубакка туталлар»,—диэн сыанабылы биэрбиттэрэ. ССРС үтүөлээх тренерэ уонна үтүөлээх маастара С. А. Преображенскай элбэх суруйуулларыгар Д. П. Коркины дириҥ уонна киэҥ биллилээх, ордук кылаастаах тренер быһыытынан бэлэтээбитэ.

1968 сыл. Николай Захаров уонна Петр Платонов Софиялаҕа буолбут ыччаттар уонна студеннар Лаан дойдутааҕы IX фестивалларыгар үрүҥ көмүс медалларын кэппиттэрэ. Прокопий Шестаков ГДР ыытыллыбыт «Олимпийскай эрэллэрэ» турнир чемпионнарынан буолбуттара.

Ити туһугунан олох дьулуспут ыра санаатыгар көтүүтүн баара суоҕа (үлүскэннээх үлэ үөһүгэр олох балыскаҥ айана күлүмэх түргэн буоллаҕа) 20 сылын бастакы хардыларын, бастакы ситиһиилэрэ, бастакы үөрүүлэрэ этилэр. Д. П. Коркин оскуолата (оннук аттыыр толору быраабаахпыт) үлэлээбит 20 сылыгар барыта 2 ССРС спордун үтүөлээх, 9 народнай кылаастаах, 112 ССРС спордун маастардара ситиллэн тахсыбыттара. ССРС үтүөлээх тренерэ, Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала, Октябрьскай Революция уонна «Бэлэм Знака» орденнар кавалердара Д. П. Коркин саҕарбыт баҕатын, дьулуспут дьулуурун—үрдүк кылаастаах эрэ буолбакка кытаанах быһыытынан үрдүк культуралаах киэҥ биллилээх, дэгиттэр сайдыылаах спортсменнары ситиини-үөрэтиини кини үөрэппит-иппит уолаттара салгыыллар.

Д. ЭВЕРСТОВ,
Саха АССР спордун маастара.

КУОТАЛАҺАР ОРОЙУОННАРБЫТЫГАР

АММА

Графиктарын тутуһан

ЧАКЫР. «Амма» совхоз Чакырдааҕы отделениетыгар от соҕотуопкатыгар 96 улахан киһи, 40 оскуола оҕолоро үлэлиилэр. Кинилэр 7 звеноҕа тыырыллан отделение үрдүнэн ыйыгар 2520 тонна оту бэлэмнииэхтээхтэр. Бу күннэргэ итиитэн 1480 тоннатын кэбистилэр.

А. Н. Максимов салаатчылаах Исаков ньымытынан үлэлиир звено чистиннэрэ 515 тонна оттонулар. Бу звено быйыл сайын 700 тонна бастыҥ хаачыстыбалаах оту оттуутаах. Оттов И. Н. Новков салайар II звенота 350 тонна оттоото.

Ити курдук Г. И. Сергеев звеноводтаах звенолиин, В. П. Романов салайар 4 киһилээх звенота уонна «Тыымпы» бэр 350 тонна быыбыттан 148 тонна оту ботуопкалаабыт Н. А. Попов звеноводтаах звенолиин звенота графиктаах кирдилэр.

Охсоокуга

СОМОРСУН. Манна өр сыллаах оту үүнэрингэ анал звено тэриллэн үлэлиир. Отделение быйыл хаһыс да сылын өр сыллаах от өлгөм үүнүүтүн ылар. Маныаха Соморсунтан аҕыйах сыллааҕыта тэриллибит научнай стационар үтүөтэ өгөтө улахан. Ученайдар рекомендациялара отделениеҕа практическайдык олохтоноллор.

Коммунист С. С. Барсалаатынан Оксоков гектардаах баайыыны өр сыллаах от сиэмэ хомуйуу саҕаланна. Бу звено чилиэннэрэ хас биирдии гектартан 30—40 центнер үүнүүнү ылаллар таналлар. Ити отделениеҕа сүөһү аһылыгын бэлэмнээһинигэ улахан өйөбүл буолуоҕа.

Мэччирэҥнэ

БОЛУГУР. «Болугур» совхоз маннааҕы отделениетын үрүҥ илгэни дэлэтээччилэрэ үлэ режимин хаалбатаахтык тутуһан, сүөһүгэ эбии аһылыгы дэлэйдик оҥорон сиэтэн от ыйыгар хас биирдии ынахтарыттан 264,1 килограмм оннугар 271,7 килограмм үүтү ыатылар. «Бэрдьигэс», «Кытыл» комсомольскайыччат фермалар, «Кэйчээрн—81» сайылык коллективтара ааспыт ыйдааҕы графиктарын аһара толордулар. Мэччирэҥ ыйдарыгар оройуон бастыҥ ыанньыксыта А. А. Федотов от ыйыгар хас ыанар ынаҕын ахсыттан 501,9 граммы ыата оттон сэттэ ыйын түмүгүнэн тыһыынчалаах килограмм аһара түстэ.

Эдэр сүөһүттэн элбэх түү ыларга хас биирдии ынах сиэнньин кытта ыытыллыбыт. Маннык сэттэ ыанньыксыта С. С. Герасимов хорсун гунастарыттан хас биирдии лэриттэн—1292,9, Н. Б. Семофеев—841,5 килограмм үүтү ыатылар. Кинилэр кирбиилэрин чаччы да ыаралаах үлэлэриэн сиэтилэр.

АЛЕКСЕЕВСКАЙ

Былааны толордо

ҮЫЧЫМАХ. 13 киһилээх көлө-илии комсомольскайыччат звенону икки сыллааҕыта орто оскуоланы бүтэрбит Е. Халыев салайар. Звено сезоннааҕы былаана 240 тонна от. Дэбдиргэ отделениетын П. Ермолаев салайар көлө-илии комсомольскай-ыччат звенотун ыытыытынан өрө көтүрдүллэн, үрдэтиллибит социалистическай эбэһээтэлистибэни ылыммыта.

От үлэтэ саҕаланыаҕыттан совхоз үрдүнэ (бэ но графикка киирбит. Нэдиэлэтээҕи былаан эриэ-дэхси талорон тонна бастыҥ хаачыстыылаах оту совхозуттан тарда.

Былааннарын толоруулаттар үрдэтиллибит һээтэлистибэлэрин, ... на оту, оттуур ... күөх быйаҥ күрэҕэр ... рылаах үлэни ... лөр.

КИРБИИ ЫЛЫЫННА

ЧӨРКӨӨХ. Сиилэһи угууга үс күннээх субуотуньук ыытылынна. Ити күннэргэ шефтээх тыа пуунуттан 30, нэһилиэк общественноһыттан 119 киһи кыттыыны ылла. Кинилэр күүстэриэн 250 тонна сиилэс угулуннуна. Ити иҥиттэн тыа пуунуун үлэһиттэрэ 134 тонна сиилэһи бэлэмнээтилэр.

Субуотуньукка тыа пуунун 4 массыыната үлэлээтэ. Шофер И. Канаев үс күн устата 65 рейс оҥорон бастаата уонна анал биириҥнэн наҕараадаланна.

Иккис миэстэҕэ шофер Макаров таҕыста.

Охсууга ыытыллыбыт рэхтэһиигэ нэһилиэк ... тоохторо Ф. Прохоров, ... Тюнгрядов, В. Кинилэр кыайыылааҕынан ... лар. Охсуллубут оту ... йиигэ Л. Никифоров, ... Винокуров, Н. Белоусскай, Д. Софронов, В. Новтроев таһаарылаллар үлэлээталэр.

Нэһилиэк общественнай 150 тонна сиилэһи ... ыыпыр соруҥун 226 ... тиэрдэн, былаан туолла.

БААҺЫҢАҒА—КОМБАЙНАР

УОЛБА. Оройуонтан ыҥырылаах Давид Винокуров звенота бурдук быһыытын саҕалаата. Арсений Егоров (сменщига Егор Юнчанов) «Нал» баһыынатарбыттара хас да хонно.

Үүнүү быйыл үчүгэй. Гектартан 13—15 центнер ... көлөр) Астаммыт бурдуктары быһыыга автокомбайн шофердара Андрей Максимов, Григорий Дедюкин үчүгэйдик ... Билиҥнитэ 45 гектар ... ыыра бурдуга быһыыланна.

«Налга» барыта 120 ... ...

Үүнүүнү — сүтүгэ суох, хаачыстыбалаахтык!

ОБУРУОТЧУТТАР ТҮБҮКТЭРЭ

Бийиги тыйыс усулуобуолах уонна кылгас самнаатыгар обуруот аһын түннэрин туһаанаахтарын элбэх сыраны, опыты ылыбыт. Кырдьык, үүнээйи сылдьыта күүнэн-чаһынан ыыллыылаан эмиэ сөп. Оттон кэлиэдьэх буолбатах. Биллэрин «Мыдаараайы» совхозтаабыт Болугуругар «ытыс-ытыа» оттубут» дьыллардааҕы үүгэйдик өйдүүбүт. Былыр манна обуруотчуттар звеноларга рассаданы олордуулуу-эрдэ, өссө кыс устар 9 күнүттэн, сылдьыбыта. Онно бу колхозтааҕы бөдөрөөтүнэн сылдьар звено техникаҕа толору хаччыллыбыта, сөптөах дьон сүүмэрдэммиттэрэ.

Ол эрээри рассаданы эрдэтиэн болдьоҕо тардыллар үүнээйи хара аттах ыарынан сутуллар кутталлаах. Онон рассада чэгиэнин эрэ ыытан хаалларыллыбыта. Бу кыалаах турар, үлэни өссө

Дойду Аска-үөлгэ программатын бийиргээбит ССКП Киин Комитетын ыйааҕа (1982 с.) Пландаатар нэйилиэннэ обуруот аһыгар уонна хортуоппуйа наадыйыытын инчэффэрдик хаччыйыы туруоруллубута. Ыраахтаан, чуолаан, бийиги Сибиирскай автыман совхозка ити чопчу көрдөбүлү аҕыйах киллэриниэн сибиэстээн хортуоппуй уонна обуруот аһын үүнээйилэрин эмиэ сөп. Бу программа саҥа прогрессивнай ыымнаан—коллективнай бөдөрөөтүнэн үлэлиигэ киирбиттэрэ иккис сылыгар барда. Онон бу бүтэйдэрэ түмүгэр итиннэ биллэрдик улаатта. Онуоҕун тэҥэ звенолары салайыыны эдэр коммунистарга Н. П. Чичигинаровага уонна Л. Н. Чичигинаровааҕа итэҕэйбиппит. Түмүгүттэр да эрэнэриилэх-

элбэппитэ. Быһата, былаан элбэхтик түбүгүрдэххэ эрэ толоруллар балаһыанньата үөскэтиллибитэ. Кэлин үүнүүнү көрүүгэ-харайыыга улахан көмөнү 50 үөрэ-нээччилээх Амма орто оскуолатын «Урожай» үлэ уонна сынньалаҥ лаагыра огорор. Манна начальниктаан учуутал А. А. Картузова, звеньевойдарыынан теплицаҕа А. М. Федорова уонна обуруокка И. А. Абрамова курдук анал үөрэхтээх специалистар үлэлиилэр.

Билигин обуруотчуттар күннэтэ ууну ыстарыы, үүнээйини эмтээһин уонна сыыс оту ыраастааһын түбүгэр сылдьаллар. Оттон үүнүүнү быһыы, сэрэйиллэрин курдук, хойутаан саҕаланна. Холобур, былырыын баччаларга хайыыйэ 10-са тонна обуруосу ылыллыбыт буоллаҕына быйыл 2 эрэ тонна курдук быһылыынна.

Турнепс үүнүүтэ куһаҕана суох, Билигиттэ 70 тонна хомулуунна уонна отделение ыанньык фермаларыгар тута тиэрдиллэн иһэрэ хаачылыынна.

Оттон хаппыыстаны хомуйууга уонна харайыыга итинник эпэккин. Маныаха бастаан агрономнары кытта биир тылга кирсибэт балаһыанньа үөскэтиллэ сылдьыбыта. Бийиги, отделение өттүттэн, эрдэтээҕи хаппыыстаны быһарга кистэрнэс улахан этэ. Ити хаһаайыстыбаҕа барыстаах буолуон сөптээҕэ. Оттон агрономнар үүнүү валовой былаанын толорторорго суоттаҕан хомуурга, кэтэҥиннэрии таһаарыллар сырыттэ. Урукку сылларга курдук, хаппыыста, обуруосу манна мизэтэтигэр эрэ атыыга таһаарыллар. Оттон олору атын нэйилиэктэргэ, оройуон киинигэр тиэрдиигэ райпотребобщество салалтата сөптөах болҕомтону быйыл да уурбата. Быһата, бэйэ быһаччы эбээһиннэһии, үүнүүнү атыылаһааччыларга тиэрдиини, хаһаайыстыбаҕа соҥнуур омсолоох практиканы тохтоторго уолдьаста. Онто да суох совхозка бурдук хомуурдаар, спиэлэн угуурга, типэҕэр оттоохуйна техника хайа тардылларыта үгүс. Маны эмиэ умнумуохха.

Ас-уол программатыгар уонна ону толоруу дьаһалларыгар бэлэтэммитин курдук, обуруот астарын уонна хортуоппуйу миэстэтигэр тутуу уонна нэйилиэннэҕэ сүтүгэ суох тиэрдии соруга туруорулларбутун райпотребобщество салалтатыгар өссө тэгүл санатар тоҕоостоох. Үүнүү, ордук, хаппыыста бириэмэтигэр уонна сибиэһэйдии нэйилиэннэҕэ тиэрдиллибэккэ эмиэ күһүгүгэ диэри хаалларыллар, тиһэх уочаракка тэбиллэр туруктаах. Түмүктээн эттэххэ, обуруот астарын нэйилиэннэ остуолугар тиэрдии уопсай дьыалабыт буоларын умнумуохха.

В. СОЗОНОВ,
отделение управляющайын э. т.

СОРУК ЧУОЛКАЙ

тэр. Ордук васпыт сылга былааннар лаппа куоһарыллыбыттара. Онон быйылгы үүнүүнү бириэмэтигэр уонна сүтүгэ суох ылыы ити ылыллыбыт тэтими салгыы чиҥэтии буоларын, ону аһаан пятилетканы ситиһиилээхтик түмүктээһигигэ биэ оҥкул оҥоһулларын обуруотчуттар үчүгэйдик өйдүүллэр.

ССКП райкомун чилиэнэ Людмила Николаевна Чичигинарова салайар аҕыс киһилээх обуруотчуттарын звенота коммунист Е. П. Чичигинарова, хаһыс да сылын халбаҥнаабакка үлэлиир В. Д. Захарова уонна А. П. Попова курдук опыттаах төһүү дьоннортон сүүмэрдэммитэ. Быйыл үлэ хайа да сыллааҕар эрдэ саҕаламмыта. Үүнүүнү көрүү-харайыы бары агрономическай болдьохторо уонна көрдөбүллэрэ сөптөөхтүк тутуһуллан кэллилэр. Үлэ режимэ кытаанахтык тутуһуллар. Үүнүү да оннук эрэннэриллээх буолбута. Обуруосу быһыы от ыйын 1 күнүттэн саҕаланан нэйилиэнньэни ордук үөрдүбүтэ. Ол эрээри сааскы өттүгэр уонна кэлин тымныйан үүнүү ситиитэ биллэрдик бытаарда. Обуруосу нэдиэлэҕэ үстэ быһыллар графика тутуһулларын үрдүнэн, валовой ылыы үөтэлээбэтэ. Иллэрээ күннээҕи эуруҥунан атыыга 6 тонна обуруосу таһаарылынна. Оттон былаан —15 тонна. Ити, быйыл, этэргэ дылы, элбэх сыраннан ылыллар чинчилэннэ. Ол эрээри обуруотчуттар санааларын түһэрбэттэр.

Киниилэр айылҕа табыгаһа суох усулуобуйатыгар соҥноммокко ис сүрэхтэриттэн кыһанан үлэлиллэр. Хайа уонна опыт элбэҕи этэр. Билигин теплицаҕа үлэ саамай «итии» күннэрэ. Үүнүүнү быһыыны сэргэ көрүү-харайыы ылыллыбыт. Ол курдук, теплицаҕа уу сарсыардатын иҥиэттии ыстарылла турар, үүнүүнү аһатыыга минеральнай эбилиитэр, туһаныллаллар. Тымныы күннэргэ үс тепловлектрогенератор тэҥинэн үлэлэтиллэр. Бу эппиэттээх үлэҕэ мантан күһүн операторынан С. С. Литвищев ананна. Итинник күннэриттүүнэри быыһа суох үлэлээн обуруотчуттар былаанналаах үүнүүнү ыларга соруктаналлар.

П. ПУДОВ,
совхоз кылаабынай агронома.

«САРДАНА—84» ТУТАР ЭТЭРЭЭТ

Саха государственнай университетын медицинскэй факультетын «Сардана» студеннар тутар этэрээттэрэ тэриллибитэ быйыл бэйис сыла. Этэрээт Якутскай куоракка, Орджоникидзеевскай уонна Кэбээйи оройуоннарыгар, Сахалин арыытыгар үлэлээбитэ. Быйыл 21 байыастаах этэрээт Эрилик Эристин аатынан совхоз Хоптоҕотоойу отделениетын Мэлдьэхситигэр хотон тутуутун ыытар. Этэрээт командирынан быйыл иккис сылын V курс студена Р. Крылатов талыллан үлэлиир.

Этэрээт үс бригээдэҕэ хайдыһан социалистическай куоталаһыыга киирсэн күүрэннээхтик үлэлиир. 200 төбө киирэр хотонун тутабыт. Барыта 160 тыһ. солк. үлэттэн бу күннэргэ 30 тыһ. солк. толордубут. Бинир хотон үрдэ сабылынна, быйыл үлэҕэ киллэриллэрэ быланнанар, иккис хотоҥҥо үлэ тэтимнээхтик ыытыллар. Настаҥнытынан үлэ ветерана Василий Львович Прокопьев анаммыта. Кырдьаҕас тутаччы үлэ ымпыгын-чымпыгын биллэринэн, амарах, үтүө сыһыанынан эдэрдэргэ улаханнык сөбүлэтта. Атырдьах ыйын 2-15 күннэрэ этэрээккэ охсуулаах үлэ күннэринэн биллэриллибиттэрэ. Бу кэмҥэ кэҥүл эйэ иһин охсуһар дойдулар ыччаттарыгар көмө уонна Москваҕа ыытыллыахтаах ыччаттар Бүтүн аан дойдутааҕы фестиваллардыын фондаларыгар анаан 620 солк. үлэнин толордубут, ити бэлиэтэммит былааны 148 бырыһыан толоруута тэҥнэһэр. Совхоз общественнай сүөһү сүрүн аһылыгын—оту соҕотоҕоолаах ыытыгар көмөлөөн 30 киһи-күнүн оҥордубут.

«Сардана-84» производственнай былааннары эрэ толоруунан мунгурдаммат. Нэйилиэннэ ортотугар киэҥ өрүттээх культурнай—массабай, общественнай-политическай үлэни ыытар. Аасыт кэм устатыгар нэйилиэннэҕэ факультеттыт историяттан, Саха сиригэр үрдүк үөрэх заведениета аһыллыбыта 50 сыла туолуутун туһунан, аан дойду балаһыанньатыгар уонна араас медицинскэй темаларга барыта 15 лекцияны аахтыбыт, 5 концерды көрдөрдүбүт. Р. Крылатов, Л. Корякин, А. Петров, Е. Матвеева, Г. Винокурова толорор уус-уран нүөмэрдэрэ көрөөччүлэр биһиргэбиллэрин ылаллар. Тутаччы күүгэр от хомуурдаар үлэлээбит «Уссури» комсомольскай этэрээти кытта холбоһуктаах концерды көрдөрбүппүт. Бу күн этэрээт бастыг байыастарыгар Р. Шелковниковаҕа, Ф. Босиковка уонна М. Павловка ЫБСЛКС Чурапчытааҕы райкомун символическай каскаларын үөрүүлээх быымыга-майыга туттарыынан ордук уратыламмыта. Этэрээт үлэлиир кэмин устата Мэлдьэхси оскуолатын кытта шефтэстэ. Студеннар пионерскай хоһу, үөрэнэр кабинеттары оҥордулар, көрдөрөн үөрэтиигэ аналлаах пособиелары бэлэмнээтилэр.

Бириигээдэлэр икки ардыларыгар спортивнай күрэхтэһиилэр кохтөөхтүк ыытыллаллар. Остуол теннисигэр, волейболга, сахымакка таптаан оонньооччу аҕыйаҕа суох.

«Сардана-84» студеннар этэрээттэрин байыастара дойду Аска-үөлгэ программатын олохха киллэриигэ быһаччы кыттыыны ылалларынан киэн тутталлар.

В. СТЕПАНОВА,
этэрээт комиссара.

Отчут, маны аах, туһан

ОТУ ИЛИИНЭН ОХСУУГА СҮБЭЛЭР

**Бүгүн бийиги оту илиинэн охсуурга республика үс сылаах чемпиона, ити ситиһиилэрин иһин Норуот тутаах чемпиона, ити ситиһиилэрин Быыстапкатын кыттыһыстыбатын ситиһиилэрин Быыстапкатын кыттыһыстыбатын ситиһиилэрин Быыстапкатын кыттыһыстыбатын ситиһиилэрин Бы

ДЬОННОР УОННА ПЛАНЕТА

Мексика столицатыгар Мехикоҕа планета нэһилиэнньэтин аҕыыта бүтүн аан дойдутаабы конференция буолан аста. Кини үлэтигэр 150 государство делегациялара — Холбоһуктаах Нациялар Тэриллэрин чилиэннэрэ кыттыыны ылыллар. ССРС Министрдэрин Совета кириэлэргэ тупаайбыт эҕэрдэтигэр Мехикоҕа ыытыллар форум дьон олоҕун усулуобуйатын туруорарыы сыалларын тутуһуоҕа диэн эрэли биллэрдэ.

Билигин планетаҕа 4,8 миллиард киһи олорор. Ученайдар сабаҕалаһыннарыннан, сүүрбэнис үйэ бүтүүтүгэр сир шарын нэһилиэнньэтэ 6 миллиардтан тахсыаҕа. Хайдах гынан итиччэ элбэх киһини аһаттыахха-таҥыннарыахха, олороллорутар сөптөөх усулуобуйана хаччыйыахха? Ласыт үйэ саҕаланыытыгар олоро сылдьыбыт Англия аҕабыыта Томас Роберт Мальтус «нэһилиэнньэни аҕыыта аймах сокуона» баарын туһунан суоллуурра. Мальтус этэрэтин, сир нэһилиэнньэтэ геометрическай прогрессия быһыытынан, оттон олоррго нааадалаах средстволар арифметическай прогрессияннан үүнэллэр. «Ордук дьоннору» хайдах гынахха? Ол туһунан, ученайдар ситаччы этэриэн, аймах бэйэтэ кыһанар: ордуктары» аччыктаһын, эпидемиялар уонна ыарыылар итиэннэ, биллэн турар, сэриилэр суох огололлор.

Мальтус теорията научнай суоҕун олох бэйэтэ дакаастата: балтараа үйэ устата Сир нэһилиэнньэтэ 5 тоҥул элбэхтэ, оттон күннэтэ наадыйар табаардары оголоруу эссе ордук кэҥээтэ. Планета олохтоохторуо ахсаана ордук кэниики уон сылларга, медицина уонна наука киһи олоҕун уһатыыны ситиспиттэрин кэннэ, биллэрдик эбилиннэ, оттон талабырдыыттары уочараттаах «улахан сэриилэр» саҕалыыртан нэстэбилтэн куттаныы утуннарбыта уонна биллиэннитэ туттуннарар.

Ол эрээри нэһилиэнньэни аҕыы проблемата билигин даҕаны баар. Дьиҥ чахчы олоххо ылан көрдөххө, киһи-аймах кырата суох чаҕа эрэйиллэрин курдук олоҕунан олорор кыаҕа суох. Ордук ыарахан балаһыанньаҕа урукку колониялар нэһилиэнньэлэрэ олороллор. Кириэлэр «миэ кэннибиттэн үөдэн да буоллун» диэн принципинэн салайтаран эйилэ баайын сиэмэхтик эйбэрдилэр.

Агрессивнай капиталистическай эргиитэлэр буруйдарынан саҕана турар сэриилэр сэбиэн үлүһүйүү киһи—аймахха содуллара уһулуччу ыарахаттар. Маассабай кыдыйыыга туһуламмыт сэриилэр сэптэрин оголоруу, өскөтүн кириэлэр сэриигэ туттулуубатахтарын да иһин, дьон олоҕун усулуобуйатын туһаарыыга олус наадалаах сүдү материальнай ресурсалар фроскуоттаналларыттан, киһи аймахха охсуута олус улахан.

Специалистар аҕаллаларынан, бинир американскай континеннар икки ардыларыгар «МХ» ракета оголуллар сууматыгар биэс бөдөҥ балыһаны тутуохха сөп. Биир «Трайдент» атомнай подводнай лодканы оголоруурга бэриллэр, уо 16 мөлүйүөн олоҕо сылы эргиччи үөрэнэригэр тиийиэх этэ. Биир танковай батальону үөрэтиэн 28 оҕо саастарын туппатахха тэҥнэйэр Авианосец бүтүн биир модуо гидроэлектростанцияны «ыйыстар». Өскөтүн АХШ байыаннай бюджетын эйэлээх сыалга туһанар эбитэ буоллар, биир вариант быһыытынан эттэххэ, миллиард киһини аһатар кэмэ нэлэмэн сиргэ пүөлсүтэр кыах үөскүөх этэ. Мехикоҕа ыытыллыбыт конференция кыттыылаахтара советскай делегация нэһилиэнньэни аҕыыны сэрии сэбин оголоруу тохтотууну кытта быһаччы сибээстиргэ, бары күүһү ачыыктаһыны, умнаһыттыйыыны, үлэтэ уонна үөрэҕэ суох буолуулуу иннинэ ыарыылары утары охсуһууга түмэргэ туһулаабыт дакылаатын улахан болҕомтоҥ иһиттилэр.

АХШ делегацията төтөрүтүн—хаһыс да төгүлүн соготоҕун хаалан—делегациялар бөҕөйдөр үгүс өттүлэрин бэйэтин утары туруорда. Бу Америка хаһыата «Вашингтон пост»: «Мехикоҕа ыытыллыбыт нэһилиэнньэ ахсаанын аҕыыта анаммыт конференцияҕа нэһилиэнньэ ахсаанын үүнүүтүн боппуруоһуттар ыллыммыт позицията киэр тиэбиллибит Рейган администрацията ХНТ политическай проблемалары быһаарыытыгар көстүүлээхтик ойуччу туттарга үөрэммит быһыылаах»,— диэн суруйарыгар төрүөтү биэрдэ.

А. КРАСИКОВ, (ССТА).

Аан дойду ТЕМАТЫГАР БЭСИЭДЭ

САРСЫН—ССРС САЛГЫННААҺЫ ФЛОТУН КҮНЭ

Салгыҥа — мохсоҕоллор

Приволжскайдааҕы байыаннай уокурук. Биэс ССРС 50 сылын аҥаардаах Сыаранаадаҕы үрдүү байыаннай авиационнай училище курсаннарыгар ааттаах маастарыстыбатын чоҕуйар саамай үрдүк күрүөлээх кэм. Кини ыытааччылэрэ Салгыннаадаҕы байыаннай Күүстэр арааччаастарыгар уонна подразделениеларыгар сулуспалааһыннарыгар бөҕөлөрин туйгун өттүтэн көрдөрөллөр, тапталлаах Иван дойдубут салгыннаадаҕы ыраныссатын, советскай дьон эйэлээх үлэлэриэн ыраҕытык маныылар.

Снимоктарга: көтүү кэмигэр; МИ-8 вертолет ыытыгар (хаҥастаах) летчик-инструктор старшай лейтенант Александр Рудой, курсаннар Олег Шаркин уонна Владимир Бутума.

Ю. Белозеров фотота. (ССТА фотохроникатан).

Бахсы юнкордара суруйаллар

Учууталбар махтанабын

Оскуолаҕа аан бастаан үөрэнэ киирэрбэр бэйэм аанньыт эрэ сатаан суруйар этим. Билигин учуутал Екатерина Семеновна Ноговицына үөрэтэн сахалыы даҕаны, нууччалыы даҕаны көҥүл ааҕабын уонна суруйабын.

Маны таһынан учуутал быт сабыыннан таҥас өрөргө үөрэнитэ. Билигин баайыы нкки көрүүгүн билэбин. Таптыыр учууталбытыгар истигник махтанабыт.

Надя Лыткина.

КҮН ИЙЭМ

Биһиги биргэ төрөөбүттэр 12-биит. Онон дьиэ үлэтигэр барыы көмөлөһөбүт. Ийэм ыанньыксыттыыр эрдэҕинэ ынахтарын ыаҕар сөп этэрэн биэрэр этэбит. Дьиэбитин-уоппутун бөҕөбит хомуйабыт, кыра ыстарбытын көрөбүт.

Ийэбит барыбытыгар үчүгэй буоларыгар, баҕа үөрэ-көтө сылдьарбытыгар баҕарар. Миэхэ тиэрдэ күммэр хайыһар уонна фигураһа бэлэхтээбитэ. Бэйэм эмиэ ийэбит барахсаҥа үчүгэйи элбэхтик оҥоросо кыһанабыт.

Сеня Мохначевскай.

(Бүтүүтэ. Иннин хаһыат 98 №-гэр көр).

БАЙЫАННАЙ БИЛИЭТ

Сүрдээх сытыы, бэргэн тыллаах-өстөөх Василий Дмитриевич Ноевы Мыҥдаҕаайы олохтоохторо барыы билэллэр. Кини эдэҥэр бөҕө уол сылдьарын сылдьыбыт ахан киһи. Билигин даҕаны барара-кэлэрэ сылбырда, бэл диэтэр быыла саас андыга сытыста. Хас даҕаны сиэн оҕолордоох, этык кырдьаҕас.

Кини миэхэ байыаннай биилэтин көрдөрбүтэ. Бу биһиги күн аайы көрөр билиэннит буолбатах, бу оччотооҕу тыйыс кэм бэйэтиэн туттарбыт байыаннай билиэтэ эбит этэ.

Василий Дмитриевич Ноев үрэххэ оттуу сылдьан, 1944 сыллаахха бэс ыйыгар армияҕа ыҥырыллыбыта. 1090 нүөмэрдээх стрелковай полк стрелога буолан, кини сэриигэ саамай үөһүгэр түбэспит. Бу кэмнэ советскай сэриилэр сиҥнит өстөөбү, Аҕа дойду кыраныссатыттан тимир сиппиэриэн сиспэйэн, Одер өрүс үгүор бырахпыттара, өстөөх сүгүн-саҕын бэримэтэҕэ.

Одер өрүһү туораахын кырыктаах кыргыһыта саҕаламмыта. Сир халлаан титирэстиир артиллерийскай бэлэмнээһиннэ буолбута. Ол иэдиттэн тута эрдэттэн бэлэмнэнэллибит болуоттарга олорбут саллааттар бэлэхтэрэ хаҥаһалмы аньыан кирбиттэрэ. Киириэлэр ортолорутар ручной пулеметын ыытарга бэлэмнии туппут саха саллаата Василий Дмитриевич Ноев эмиэ баара. Немецтэр уоту аспыттара. Снарядтар тохтоло суох эстиилэриттэн бэл өрүс уута өргүйарга дылы буолбута. Уот балаһаны ортотутунан туораан, советскай сэриилэр иҥуоргу биэрэккэ тиксибиттэрэ.

Ньиргиэрдээх кимэн киирин тохтоло суох арҕаа диэки куугунуу турбута. Арай саллаат, баһырбыт саллаат, өйүн сүтэрэн окуопа үрдүгэр бүх түөн хаалбыта. Ый кэриигэ госпиталга сыппыта.

Арай, ыам ыйын биир күннээх сарсыардатыгар сүрдээх улахан хаһыы ньиргийэ түспэт дуо—Қыайыы! Суоҕаннар соготохто эйилэ түспүттэрэ. Ким атаҕа—планнтэ төбө көҥүллүүрүнэн ойоҕ турбуттара. Бары түннүгү аһа баттаан, уулуссаҕа өгөс гына түспүттэрэ.

Дьэ, онно Левитан барахсан сөҥ өрөгөйдөөх куолаһа Қыайыы буолбутун биллэрэн, доллоһутан ахан эрэр эбит ээ! Палата иһиттэн өлбүт да киһи өндөйүөх айылаах Қыайыы диэн сүдү, улуу тыл төлө көтөн тахсан, дэриэбинэ дьонун кытта холбоҕон, ыраахха диэри ньиргийэ турбута. Куустуһуу—уураһы, хардарыта эҕэрдэлэһии буолбута. Тыыннаахтар ити курдук өр сыллаах сэриини, эрэйи—муҥу госпиталга түмүктээбиттэрэ. Киириэлэр ортолорутар саха саллаата Василий Ноев баара.

. . . Ол кэмтэн ыла элбэх хаар уулунна. Арай ол кэм бэйэтинэн туттарбыт байыаннай билиэтэ кырдьаҕас саллааттыын хаһан да арахсыспаттар.

Берлин иһин кыргыспыт дьонун кытта көрүстэххинэ хайдах эрэ ураты убаастабылынан сыныаннаһарын. Болуҥур нэһилиэгэр биир оннук киһиэн Гаврил Степанович Гермогенов буолар. Кини билигин саана 71-рэ.

Гаврил Степанович армияҕа ыҥырыллаат даҕаны тута уот сэриигэ-киирэ охсубатаҕа. Кини уонна хас да сахалар буолан бастакы бэйобуой сорудахтарын ылбыттара. 1943 сыллаахха, ыкса күһүн, Алын Бэстээх биэрэгиттэн Саха сирин барыы оройуоннарыттан хомулуубут саха сылгыларын фроант кыһалҕатыгар туһаныллар гына Залари станцияҕа тириэрдэргэ бириҥкээс кэлбитэ.

Саха дьоно бу олус кытаанах усулуобуйаҕа барбыт эриирдээх-бууруурдаах айаны тоҥуукуу-хатыыны эр саҕаалаахтык тулуйбуттара. Иркутскай уобаласка баар Залари диэн тимир суол станциятыгар хас да ый устата айаннаан тиийэн саха сылгыларын туттарбыттара.

Киириэрдиин Гаврил Степанович биир дойдулааҕа Николай Васильевич Фомин уонна Дьуон Дьаҥылы бииргэ аргыстаспыттар. Ол кэмнэ суоҕу көрөн турарыгар курдук хааллардаҕа эбээт Дьуон Дьаҥылы үйэлээх хоонуугар:

Өлбөт иһин охсуспуттар,
Өйдүүн-саанаалыын
диир буолтар,
Тотору билбэт сахалар,
Тоҥмут сирэйдээх
нууччалар—

Саха сириттэн иһээччилэр.

Ол сылгы үүрээччилэр.

Бойобуой сорудах туолбута. «Қыһын халтаҥ плащтаах» саха дьоно тоҥоруу-хатары тулуйан, сылгылары тимир суолга тиэрдибиттэрэ.

Дьэ, мантан ыла бойобуой доҕоордуулар суоллара тус-туһунан арахсыбыта. Дьуон Дьаҥылы иллиэгэ кыраныссаҕа, оттон Николай Васильевич Фомин, Гаврил Степанович арҕаа фронтка атаарыллыбыттара.

Гаврил Степанович 1944 сыл олуньу ый 15 күнүгэр 1 Белорусскай фронтка тиийбитэ. Саха саллаата бу фронт албан аатырбыт суолун былаһын тухары сылдьыспыта. Үгүс бойобуой доҕоттору булуммута, үксү сүтэрбитэ даҕаны.

Қыырыктаах сэриэ тиһэх кирбиитэ—Берлин Советскай сэриилэр иниэлэригэр кимн даҕаны аһарыа суохтуу турбута. Историяҕа биллэрин курдук, Берлин ыраах хаан тохтуулаах кыргыһыыта саҕаламмыта. Түүннэри-күннэри сэриэ тыаһа тохтоло суох ньиргийэрэ. Гаврил Степановичтаах роталарын иннигэр өстөөх даоттарын өлүүлээх айахтарын бүөлүүр сорук туруоруллубута. Хас подвал, хас дьиэ, хас мас төрдүн аайы киириэлэри өлүү күүтэрэ. Советскай буойуттар уоту уотунан самнаран испиттэрэ.

...Саллаат бойобуой доҕоттоорунаан биргэ сүүрэн испитэ. Оттон эмискэ түлэйбалай харанаҕа түһэргэ дылы буолбута: «Ханнаҕытый?!»- диэн доҕотторутар хаһытыырга дылы этэ... Ити күн Гаврил Степанович атаҕар икки сириэн осколочнай баһыырыыны ылбыта.

Уотунан кытыастар Берлин таһыттан санитардар саллааты госпиталга илпиттэрэ.

Ити курдук Гаврил Степанович, ол кэм үгүс саллаатторыныын, Қыайыыны Берлин таһыгаҕы госпиталга өрөгөйдөөхтүк көрсүбүтэ. 1946 сыл тохсуньуттар өр сыллаах ахтылҕаныгар буолбут Мыҥдаҕаайыкүн бүгүүгүгэр диэри олорор, үлэлиир.

Бу кылгастык кэпсэтиэ ол тыйыс кэммит саллаатара эһиил—1985 сылгы ыстыстскай Германияны Қыайыы 40 сылын өрөгөйдөөтүк бэлиэтээһиннэгэ ыытыахтара. Ол долгутуллар түгэннэр чахчылара буолуннар киириэлэр түөстэриэн бойобуой орденнар, медальлар күлүмүрдүү оонньуотара. Ол историческай хаҥа бу кыырыктыйбыт бастахтаах биһиги убаастабылларыттан Дьоммут кэлүүлэрэ фронтовик-поэта Дьуон Дьаҥылы «Саллаат дойдобор» диэн суруйбут хоһоонун тылларын баҕарабыт диэн ылыахтара.

Дьэ туох иннигэр ыар фронт
Суолун тэлэн
бүттүүн ноуу...
Дойду иһин, партиэ өрө
Өрө күүрэн өрүү
—«вперед»
Барар этибит бу биһиги
Кыргыспыппыт кыайыы
аҕыс
Бу Улуу Қыайыы сарсыарданыытыгар турбута эбит биһиги албан аатыгар келүөнэбит!

Улуу Қыайыы 40 сылын көрсө

Сэмэн Тумат

ТЫЙЫС КЭМ САЛЛААТТАРА

Редакторы солбуйааччы С. Н. ЧИЧИГИНАРОВ.

Райпо ыбырабылыанньата, партбюрота, профкома, ССКП чилиэнэ, үлэ ветерана ДЬЯЧКОВСКАЙ Михаил Иванович ыараханнык ыалдьан өлбүтүнэн бокуонньук кэргэттэриигэр, аймахтарыгар кутурҕаннарыы тиэрдэллэр.

Таптыыр аҕабыт, эҥэбит, аймахпыт ДЬЯЧКОВСКАЙ Михаил Иванович ыараханнык ыалдьан өлбүтүн дириҥник кутуйан туран иһитиннэрэбит.

Оҕолоро, кийиттэрэ, сиэнэрэ, аймахтара.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21-332, отделлар—21-265, уопсай 21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 54907. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ. № ЗАКАЗА 98. с. Чурапча, ул. Карл М...